

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 29 (2012)

Πολιτική και εκπαίδευση

Γλώσσα, ξενοφοβία και εκπαίδευση

Donald Macedo

doi: [10.12681/sas.869](https://doi.org/10.12681/sas.869)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Macedo, D. (2015). Γλώσσα, ξενοφοβία και εκπαίδευση. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 29, 69–84. <https://doi.org/10.12681/sas.869>

Γλώσσα, ξενοφοβία και εκπαίδευση

Donaldo Macedo*

Σε αυτή τη συνέντευξη ο καθηγητής Donaldo Macedo αναλύει τις κοινωνικές διαστάσεις της διγλωσσίας και το φάσμα των πολιτισμικών διακρίσεων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες. Καταθέτοντας τις δικές του εμπειρίες ως διγλωσσος μαθητής στα σχολεία της Αμερικής, τονίζει τον κεντρικό ρόλο των εκπαιδευτικών στο να αντιληφθούν την πολιτική διάσταση του έργου τους και να υιοθετήσουν μια κριτική παιδαγωγική προσέγγιση στην εκπαίδευση διγλωσσων ατόμων. Τέλος, αναφέρεται στη σχέση του με τον Paulo Freire και στον ρόλο που μπορούν να έχουν οι ακαδημαϊκοί ως διανοούμενοι.

A. T. Solano-Campos: Στο βιβλίο σας, *Literacies of Power* (1994), μιλάτε ευθέως για τις εμπειρίες που είχατε μεγαλώνοντας ως διγλωσσος μαθητής στις Ηνωμένες Πολιτείες. Περιγράψτε πώς σας επηρέασαν οι δάσκαλοί σας μέσω είτε μιας παιδαγωγικής αποκλεισμού είτε μιας παιδαγωγικής της ελπίδας. Μιλάτε επίσης για τον αγώνα σας να αποκτήσετε φωνή. Μπορείτε να μοιραστείτε αυτές τις εμπειρίες με εμάς;

D. Macedo: Επιτρέψτε μου να αρχίσω λέγοντας ότι αισθάνομαι μεγάλη τιμή από την πρόσκλησή σας για συνέντευξη σε ένα φόρουμ το οποίο θα φτάσει σε χιλιάδες δασκάλους που μπορούν να κάνουν τεράστια διαφορά στη ζωή μεταναστών μαθητών, των οποίων τα όνειρα, οι φιλοδοξίες και οι επιθυμίες καταπνίγονται συχνά από το προσωρινό εμπόδιο της αγγλικής γλώσσας. Λέω προσωρινό γιατί γνωρίζουμε όλοι καλά ότι, δοθείσης της ευκαιρίας και της άριστης διδασκαλίας, όλοι οι μετανάστες μαθητές μπορούν να μάθουν αγγλικά καθώς, όπως μας έχουν υποδείξει και οι έρευνες, αυτό που διακρίνει τους ανθρώπους από άλλα ζώα είναι η ικανότητά τους να μαθαίνουν γλώσσες. Η ικανότητα αυτή δε δεν αφορά μόνον την πρώ-

---

* Professor of English, University of Massachusetts, Boston, USA <Donaldo.Macedo@umb.edu>. Η συνέντευξη, διασκευή της οποίας παρουσιάζεται εδώ, δόθηκε στην Ana T. Solano-Campos, την 1η Μαρτίου 2011, για το blog NNEST. Για την πρωτότυπη εκδοχή της, βλ. <http://nnest.blog.com/2011/02/28/donald-macedo/>

τη γλώσσα αλλά και άλλες γλώσσες επίσης. Στις περισσότερες αφρικανικές χώρες, ακόμη και τα άτομα που έχουν αποκλειστεί από τη βασική εκπαίδευση μιλούν δύο ή περισσότερες γλώσσες. Στις λεγόμενες αναπτυσσόμενες χώρες, όπως είναι η Γερμανία και η Σουηδία, οι περισσότεροι μαθητές αποφοιτούν από το λύκειο μιλώντας πολλές γλώσσες. Στην πραγματικότητα, σε αυτές τις χώρες κάποιος δεν θα θεωρείτο καλά μορφωμένος εάν μιλούσε μόνον τη μητρική του γλώσσα. Δίνω αυτό το σύντομο υπόβαθρο για να τονίσω τον αντίκτυπο που έχουν οι κοινωνικές στάσεις στην εκμάθηση γλωσσών και τη διδασκαλία τους. Είμαι βέβαιος ότι οι Αμερικανοί δεν πάσχουν από ένα γονίδιο γλωσσικής ανικανότητας το οποίο προκαλεί την ασθένεια της μονογλωσσίας. Αυτό που ισχύει είναι η έλλειψη ενδιαφέροντος στις Ηνωμένες Πολιτείες για άλλες γλώσσες· η αδιαφορία αυτή πρέπει να γίνει κατανοητή εντός της γενικής ξеноφοβίας που διαμορφώνει επί του παρόντος τον εθνικό διάλογο, όπου η γλώσσα είναι πλέον το τελευταίο καταφύγιο όπου κάποιος μπορεί να ασκήσει τον ρατσισμό ατιμωρητί. Με άλλα λόγια, το κίνημα 'Μόνον αγγλικά' [English Only]¹ προωθείται στα σχολεία για το 'καλό' του μαθητή και όχι ως μια παραβίαση των δικαιωμάτων του ατόμου για βασική εκπαίδευση στη γλώσσα του. Είναι σημαντικό να τονίσουμε τη σύνδεση ανάμεσα στην πολιτική του 'Μόνον αγγλικά', στον αντι-μεταναστευτικό νόμο που νομιμοποιεί τη χρήση του 'φυλετικού προφίλ' [racial profiling]² και στο κλείσιμο των προγραμμάτων 'Εθνικών Σπουδών' [Ethnic Studies]³ στην Αριζόνα. Πώς θα αντιδρούσαν άραγε οι λευκοί Αμερικανοί εάν η Αριζόνα πρότεινε να κλείσει τα προγράμματα γυναικείων σπουδών; Δεν πρόκειται για παρατραβηγμένη παρατήρηση, εάν λάβουμε υπόψη ότι ο δικαστής του Ανώτατου Δικαστηρίου, Antonin Scalia, δήλωσε πρόσφατα ότι 'τα δικαιώματα των γυναικών και των ομοφυλόφιλων δεν προστατεύονται από το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών'.

Με φόντο ένα τοπίο γλωσσικών και πολιτισμικών διακρίσεων, οι περισσότεροι μετανάστες μαθητές δεν νιώθουν ευπρόσδεκτοι ούτε στην αμερικανική κοινωνία ούτε στα σχολεία. Γι' αυτόν τον λόγο, οι δάσκαλοι οι οποίοι θεωρούν τους εαυτούς τους παράγοντες αλλαγής και θέλουν να κάνουν τη διαφορά στη ζωή των μαθητών τους πρέπει να συμπεριλάβουν στην παιδαγωγική τους θέματα γλωσσικών και πολιτισμικών διακρίσεων. Εάν αποδεχτούμε ότι το κίνητρο είναι ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες στην εκμάθηση δεύτερης γλώσσας, οι δάσκαλοι πρέπει να κατανοήσουν και συγχρόνως να κρίνουν το γεγονός ότι μια κοινωνία που είναι τόσο κατάφωρα αφιλόξενη για τους μετανάστες δεν μπορεί να αναμένει να έχουν αυτοί ισχυρό κίνητρο να ενστερνιστούν έναν πολιτισμό ο οποίος υποτιμά την πολιτισμική ταυτότητα, τη γλώσσα και πολύ συχνά την αξιοπρέπεια πολλών

εξ αυτών, ειδικά των εγχρώμων. Πάντα ένιωθα μπερδεμένος και αφοπλισμένος, όταν αγωνιζόμουν να μάθω αγγλικά, επειδή είχα πιστέψει ολόψυχα στον μύθο ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν ένα έθνος μεταναστών που πρόσφερε καταφύγιο, ισότητα και ελευθερία και εντούτοις δεν ένιωσα ποτέ ελεύθερος να μιλήσω ανοιχτά τη μητρική μου γλώσσα, ειδικά στο περιβάλλον των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Ο πολιτισμός μου στο Πράσινο Ακρωτήριο είχε υποτιμηθεί, με συνοπτικές διαδικασίες, μέσω της συνεχούς πίεσης για αφομοίωση, κάτι το οποίο αντικρούει τα ιδεώδη της δημοκρατίας, της ισότητας και της ελευθερίας. Υπάρχουν πολύ λίγα στη διδασκόμενη ύλη που να καθιστούν ικανούς τους μετανάστες μαθητές να αντιληφθούν σε βάθος τη διαφορούμενη, πολιτισμικά κερματισμένη ψυχή τους που λαχταρά να βρει νόημα στη γλυκόπικρη ύπαρξη της διασποράς. Υπάρχουν πολύ λίγα στη διδασκόμενη ύλη που να επιτρέπουν στους μετανάστες μαθητές να ξαναβρούν στιγμές της παιδικής τους ηλικίας, οι οποίες πάγωσαν στον χρόνο και τον χώρο. Αντιθέτως, αυτό που προσφέρει η διδασκόμενη ύλη είναι μια εξαναγκαστική διαδικασία αφομοίωσης που αντικατοπτρίζει τις κυρίαρχες αξίες της κοινωνίας και μια σχεδόν πολιτισμική γενοκτονία σχεδιασμένη να καταστήσει ικανή την κυρίαρχη ομάδα να παγιώσει την πολιτισμική της ηγεμονία. Είναι μια διαδικασία που, σύμφωνα με τον Amílcar Cabral, επιτυγχάνει να επιβληθεί χωρίς ζημιά στον πολιτισμό του κυρίαρχημένου λαού -δηλαδή, εναρμονίζει την οικονομική και πολιτισμική κυριαρχία των μεταναστευτικών ομάδων με την πολιτισμική τους προσωπικότητα.

Η λυπηρή πραγματικότητα είναι ότι, ακόμη και εάν αφομοιωθείς τυφλά, εγκαταλείψεις τις περισσότερες πολιτισμικές σου αξίες και μιλάς άπαιστα αγγλικά, δεν γίνεσαι πραγματικά ποτέ πλήρως αποδεκτός ως Αμερικανός, ειδικά εάν δεν είσαι λευκός. Αυτή η πλήρης έλλειψη αποδοχής ομαλοποιείται, για παράδειγμα, στην αγγλική γλώσσα η οποία απαιτεί τον διαχωρισμό των λέξεων με ενωτικό, όταν αναφέρεται σε συγκεκριμένες μη λευκές πολιτισμικές ομάδες. Για τον λόγο αυτόν, είναι κοινή η χρήση στην αγγλική των όρων: Αφρο-Αμερικανοί, Ασιατο-Αμερικανοί και Λατινο-Αμερικανοί μεταξύ άλλων Αμερικανών με ενωτικό. Αντιστοίχως, θα ήταν ασυνήθιστο να αναφερόμαστε σε Ευρω-Αμερικανούς, Γερμανο-Αμερικανούς, Βρεταννο-Αμερικανούς και Βελγο-Αμερικανούς. Με άλλα λόγια, η ίδια η επιβολή της αφομοίωσης είναι γεμάτη ψεύτικες υποσχέσεις και περιορισμούς. Οι περιορισμοί καταδεικνύονται από το γεγονός ότι μόνο άτομα με λευκή ευρωπαϊκή καταγωγή απολαμβάνουν το προνόμιο να αποκαλούνται Αμερικανοί χωρίς τη χρήση του ενωτικού ως ένδειξη ταπεινής εθνότητας. Συνεπώς, η κυρίαρχη ιδεολογία που επιβάλλει τυφλή αφομοίωση, επιβάλλει επίσης να γίνουμε απρόσβλητοι από την απώλεια της ανθρωπιάς που εμπλέκεται στη χρήση του ενωτικού η οποία, με τη

σειρά της, εξαναγκάζει στην εφαρμογή μιας σκληρής πολιτισμικής και εθνικής κατάταξης που διαμορφώνει και κανονικοποιεί την ανισότητα. Η πολιτισμική ηγεμονία είναι επιτυχής όταν ακόμη και τα θύματα της κατάταξης βλέπουν τη διαδικασία ως φυσιολογική και ως κοινή λογική να χαρακτηρίζονται με αυτόν τον τρόπο.

Δεδομένων αυτών των αντιπαραθέσεων, οι δάσκαλοι πρέπει να είναι σε θέση να διδάσκουν περισσότερα από την ορθή αγγλική γραμματική σύνταξη. Οι μετανάστες μαθητές είναι αντιμέτωποι με ένα γλωσσικό και πολιτισμικό δράμα, όπως το έχει θέσει τόσο εύγλωττα ο Albert Memmi, το οποίο τους εξαναγκάζει σε επιβεβλημένες επιλογές οι οποίες, στο τέλος, είναι στην πραγματικότητα επιλογές χωρίς τη δυνατότητα επιλογής.

Προσωπικά ήμουν πάρα πολύ τυχερός διότι είχα την ευκαιρία να γνωρίσω τον John O'Bryant, τον πρώτο Αφρο-Αμερικανό που εκλέχθηκε στη Επιτροπή Δημόσιων Σχολείων της Βοστώνης. Ήταν σύμβουλος προσανατολισμού στο Αγγλικό Λύκειο της Βοστώνη όταν ήμουν μαθητής εκεί και, όταν άκουσε ότι ο σύμβουλος μου είχε πει ότι δεν ήμουν για το πανεπιστήμιο και ότι θα έπρεπε να πάω στο Ινστιτούτο Franklin για να γίνω επιδιορθωτής τηλεοράσεων, με πλησίασε και μου είπε: 'Μη δίνεις σημασία σε αυτόν. Θα πας στο πανεπιστήμιο. Είμαι θυμωμένος. Δεν είδε τους βαθμούς σου; Έλα να με συναντήσεις στο γραφείο μου μετά το σχολείο. Θα πας στο πανεπιστήμιο'. Το ότι μιλούσα τρεις γλώσσες και είχα καλούς βαθμούς είχε ελάχιστη σημασία για τον σύμβουλο προσανατολισμού. Αυτό που είχε σημασία γι' αυτόν ήταν η λαϊκή θεωρία που εξίσωνε την προσωρινή δυσκολία μου με την αγγλική γλώσσα με τη διανοητική μου ικανότητα. Δυστυχώς, τα υψηλά ποσοστά ισπανόφωνων μαθητών που εγκαταλείπουν το σχολείο –σε μερικές αστικές σχολικές περιφέρειες όπως είναι η Βοστώνη περίπου το 65% αυτών των μαθητών εγκαταλείπουν το σχολείο στη δεύτερα ή την τρίτη γυμνασιού– αποδεικνύουν ότι οι ίδιες μεροληπτικές πρακτικές για τη γλώσσα, τη φυλή, την εθνικότητα, το φύλο και την τάξη εξακολουθούν να χαρακτηρίζουν τον πολιτισμό των περισσότερων αστικών δημόσιων σχολείων. Πάντοτε λέω ότι το γεγονός πως είμαι συγγραφέας και καθηγητής πανεπιστημίου σήμερα είναι ένα ατύχημα της ιστορίας και οφείλεται στο ότι ήμουν αρκετά τυχερός να συναντήσω τον John O'Bryant. Οι περισσότεροι φίλοι μου δεν στάθηκαν εξίσου τυχεροί και προστέθηκαν σε αυτούς που εγκατέλειψαν το σχολείο – ευφημισμός για τους μαθητές που αποκλείονται από το σχολικό σύστημα. Γι' αυτό ακριβώς πιστεύω ειλικρινά ότι οι δάσκαλοι έχουν σημασία.

A. T. Solano-Campos: Σε ένα σύστημα όπου οι δάσκαλοι συνεχώς δαιμονοποιούνται, πώς μπορούν να βρουν το κουράγιο να αντι-εκπαιδεύσουν τους μαθητές και

να δημιουργήσουν δομές που θα καθιστούσαν ικανές τις καταπιγμένες φωνές να έρθουν στην επιφάνεια (Macedo 1994: 4); Ποια είναι η συμβουλή σας στους εξαιρετικούς εκπαιδευτικούς που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή στα σχολεία και στις σχολικές τάξεις μας ανά τον κόσμο;

D. Macedo: Η συμβουλή μου στους εκπαιδευτικούς είναι ότι πρέπει να κατανοήσουν και να αντιληφθούν με τρόπο κριτικό ότι έχουν σημασία. Εν τούτοις, δεν είναι αρκετό να λέμε ότι οι δάσκαλοι έχουν σημασία. Το να έχουν σημασία σημαίνει ότι αναλαμβάνουν ευθύνες πέρα από τη συμβατική συμφωνία για διδασκαλία της ύλης ενός μαθήματος. Το να έχουν σημασία σημαίνει ότι αποκτούν πολιτική συνείδηση ότι δεν αντιμετωπίζονται όλοι οι μαθητές στα σχολεία με την αξιοπρέπεια και τον σεβασμό που τους αξίζει. Το να έχουν σημασία επίσης σημαίνει ότι οι δάσκαλοι αντιλαμβάνονται πάντοτε τις ανάγκες, τις επιθυμίες, τα όνειρα και τις φιλοδοξίες των μαθητών πέρα από τα προσωρινά εμπόδια της αγγλικής γλώσσας. Οι δάσκαλοι πρέπει με στοργή να απορρίπτουν την αποκτήνωση των εξετάσεων [high-stakes testing]⁴ και να διακηρύττουν ότι πίσω από κάθε αποτέλεσμα τυποποιημένης εξέτασης βρίσκεται ένα ανθρώπινο πρόσωπο που λαχταρά να υπάρξει και που χρειάζεται έναν ασφαλή παιδαγωγικό χώρο για να αναστοχαστεί τις εντάσεις, τους φόβους, τις αμφιβολίες, τις ελπίδες και τα όνειρα που είναι αναπόσπαστο μέρος της ζωής σε μια δανεική πολιτισμική ύπαρξη – μια ύπαρξη που είναι σχεδόν σχιζοφρενική από πολιτισμική άποψη: να είσαι παρών και όμως αόρατος, ορατός και όμως απών. Πρόκειται για συνθήκη της ζωής του μετανάστη που παρουσιάζεται αναπόδραστη: η συνεχής ταχυδακτυλουργία μεταξύ δύο κόσμων, δύο πολιτισμών και δύο γλωσσών που είναι πάντοτε σηματομεμένες με ασύμμετρες σχέσεις ισχύος. Είναι μια διαδικασία μέσω της οποίας καταλήγουμε να μάθουμε τι σημαίνει να βρίσκεσαι στην περιφέρεια της οικείας αλλά ωστόσο εύθραυστης σχέσης ανάμεσα σε έναν κυρίαρχο και ένα περιθωριοποιημένο πολιτισμικό κόσμο. Συνεπώς, η δουλειά μας ως εκπαιδευτικοί, πέραν του να διδάξουμε την ύλη που μας έχει ανατεθεί, είναι να υπερασπίσουμε τους μαθητές από τις καταπιεστικές συνθήκες που αντιμετωπίζουν στα σχολεία. Η δουλειά και επίσης το καθήκον μας ως δάσκαλοι περιλαμβάνει τη συνεχή προστασία της αξιοπρέπειας όλων των μαθητών έτσι ώστε να τους αποτρέψουμε από το να πέσουν θύματα των εκπαιδευτικών διακρίσεων που συχνά παραλαμβάνουν υπό το προσωπείο της ‘επιστήμης’ και της ‘δημοκρατίας’.

A. T. Solano-Campos: Όπως έχετε υποδείξει, η δαιμονοποίηση των μεταναστών είναι παγκόσμιο φαινόμενο και η επίθεση κατά της διγλώσσης εκπαίδευσης είναι

βασικά πολιτική (Macedo 1994: 63). Πρόσφατα, ο μεταναστευτικός νόμος της Αριζόνας έχει αναβιώσει αναχρονιστικές τάσεις κατά των ισπανόφωνων μεταναστών (κυρίως από την Κεντρική και Λατινική Αμερική), με επιθέσεις κατά της γλώσσας και πολιτισμικής τους ιστορίας. Η απαγόρευση των Έθνικών Σπουδών και η σαφής διάκριση σε βάρος των δασκάλων με βαριά προφορά στην Αριζόνα είναι μια προσβολή για την κοινότητα των Ισπανόφωνων στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε όλο τον κόσμο. Πώς μπορούμε να ερμηνεύσουμε τέτοιες τάσεις για διακρίσεις σε μια χρονική στιγμή που λέξεις όπως 'ποικιλομορφία' και 'πολυπολιτισμικότητα' απαντώνται στις διακηρύξεις περί αποστολής και στόχων των περισσότερων θεσμών; Τι μπορούν να κάνουν οι δάσκαλοι και οι μαθητές για αυτό;

D. Macedo: Έχετε απόλυτο δίκιο. Η δαιμονοποίηση των μεταναστών είναι παγκόσμιο φαινόμενο που εκδηλώνεται σε διαφορετικά περιβάλλοντα ανά τον κόσμο· στην περίπτωση δε των Ηνωμένων Πολιτειών, αυτά τα φαινόμενα έχουν βαθιές ιστορικές ρίζες. Αυτό που πρέπει να καταλάβουμε είναι ότι οι πρόσφατες επιθέσεις κατά του ισπανόφωνου πληθυσμού στην Αριζόνα είναι παρόμοιες με την απέλαση των Ρομά από τη Γαλλία. Πρέπει να είμαστε ικανοί να συνδέσουμε τα σημεία και να δούμε ένα παραλληλισμό ανάμεσα στο κλεισμο των προγραμμάτων Έθνικών Σπουδών στην Αριζόνα και την παρεμπόδιση της οικοδόμησης ενός τζαμιού στη Νέα Υόρκη. Αυτές οι επιθέσεις δεν αντικατοπτρίζουν απλώς την ύπαρξη εξτρεμιστών πολιτικών και ομάδων σε μια συγκεκριμένη χώρα, πολιτεία ή πόλη. Συνιστούν αναπόσπαστο τμήμα μιας ρατσιστικής ιδεολογίας που δεν περιορίζεται στις Ηνωμένες Πολιτείες αλλά είναι ένα ύπουλο παγκόσμιο φαινόμενο. Αυτό που δεν μπορούμε να κάνουμε είναι να ισχυριστούμε ότι ο ρατσισμός είναι χειρότερος στην Ευρώπη – με τις συχνές βομβιστικές επιθέσεις κατά τζαμιών και τις επαναλαμβανόμενες επιθέσεις εναντίον μεταναστών– ενώ επιχειρηματολογούμε πως, παρότι ο ρατσισμός παραμένει πρόβλημα στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι φυλετικές σχέσεις είναι πολύ καλύτερες όπως υποδηλώνεται από την εκλογή του Obama στην προεδρία, πράγμα που σημαίνει ότι έχουμε φτάσει σε μια μετα-ρατσιστική εποχή. Μια πιο ελκρινής εκτίμηση του ρατσισμού τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και αλλού δεν είναι απλώς να συγκρίνουμε τον βαθμό στον οποίο εκδηλώνεται σε διαφορετικά γεωγραφικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα αλλά, αντ' αυτού, να αποκαλύπτουμε πάντοτε τις κρυμμένες δομές του που εμπνέουν και επιτρέπουν ξεσπάσματα όπως αυτά που μαρτυρούνται στην Αριζόνα, τη Γαλλία ή τη Γερμανία. Πρέπει να κατανοήσουμε, όπως έχει εισηγηθεί ο Jürgen Habermas (2010), πως τα κυρίαρχα κράτη 'αναταράσσονται από κύματα πολιτικής αναστάτωσης για την ενσωμά-

τωση, την πολυπολιτισμικότητα και τον ρόλο της “Leitkultur”, της ηγετικής εθνικής κουλτούρας. Αυτός ο λόγος ενισχύει με τη σειρά του τάσεις για εντεινόμενη ξενοφοβία στον ευρύτερο πληθυσμό, τάσεις εμφανείς επί σειρά ετών σε μελέτες και έρευνες που δείχνουν μια χαμηλόφωνη αλλά αυξανόμενη εχθρότητα προς τους μετανάστες’.

Δεδομένης της περίπλοκης διασύνδεσης μεταξύ της έντονης στροφής προς τη Δεξιά, της οικονομικής ανασφάλειας των λευκών μεσαίων και κατώτερων τάξεων, της εξαθλίωσης μεγάλων τμημάτων της αμερικανικής κοινωνίας προκειμένου να αυξηθούν εξώφθαλμα τα πλούτη της ολιγαρχίας, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε πώς η αλληλεπίδραση αυτών των οικονομικών και πολιτικών παραγόντων παροξύνει τη ρατσιστική θεμελίωση της κοινωνίας μας. Σύμφωνα με το περιοδικό *The Nation* (2010), ‘το ανώτατο 5% κατέχει το 62% του συνολικού πλούτου της χώρας’.

Η πρόκληση για τους δασκάλους είναι να κατανοήσουν πώς η κυρίαρχη δύναμη χρησιμοποιεί την εκπαίδευση για να νομιμοποιήσει μερικώς τις οικονομικές και πολιτικές τακτικές που δίνουν αφορμή για ανεξέλεγκτο ρατσισμό και παιδαγωγικές αποκλεισμούς. Για παράδειγμα, οι δάσκαλοι πρέπει να κατανοήσουν πώς εκδηλώνεται ο ρατσισμός στις εξετάσεις [high-stakes testing] και τις συνέπειες που έχουν αυτές οι εξετάσεις για τα ψηλά ποσοστά μαθητών από μειονότητες που εγκαταλείπουν το σχολείο. Και εκείνοι οι μαθητές από μειονότητες που παραμένουν στο σχολείο, συνήθως καταδικάζονται σε ετικέτες όπως μαθητές με ‘ειδικές ανάγκες’ ή ‘σε κίνδυνο’. Εδώ, το ‘σε κίνδυνο’ λειτουργεί ως ευφημισμός για τους μαθητές από μειονότητες και, στην ουσία, σπανίως ερωτούμε: ‘ποιος βρίσκεται σε κίνδυνο;’ και ‘ποιος έθεσε τους μαθητές αυτούς σε κίνδυνο;’ Αυτό που κάνουν γενικά τα πανεπιστήμια και τα σχολεία είναι να δημιουργούν προγράμματα επανδρωμένα με ‘ειδικούς’ στην πρόληψη κινδύνου για να προσφέρουν μια γρήγορη εκπαιδευτική θεραπεία ενώ αφήνουν ανεξέταστη την έμφυτη ιδεολογία που εμπνέει, διαμορφώνει και διατηρεί τις καταπιεστικές υλικές συνθήκες που έθεσαν εξ αρχής σε κίνδυνο τους μαθητές. Αυτοί οι διαπιστευμένοι ‘ειδικοί’ στον κίνδυνο και τα προγράμματα πρόληψης, κυρίως λευκοί μεσοαστοί, δεν ενθαρρύνονται ποτέ στις μελέτες τους να εμπλακούν στην ανάλυση της πραγματικότητας και της ιδεολογίας που τη διαποτίζει, πράγμα που τους εμποδίζει να αναπτύξουν μια κριτική κατανόηση της αλληλεξάρτησης ανάμεσα στον ορισμό ‘σε κίνδυνο’ και στις κοινωνικοοικονομικές και κοινωνικοπολιτισμικές πραγματικότητες που δίνουν πρώτα απ’ όλα την αφορμή για την κατηγοριοποίηση. Με το να μην αμφισβητούν τις αλληλοσυνδέσεις ανάμεσα στην κοινωνικοπολιτισμική και κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα και την ετικέτα ‘σε κίνδυνο’, οι δάσκαλοι (ασχέτως των καλών τους προθέσεων) μπορούν

εύκολα να εστιάσουν στη 'διαχείριση' αντί στην εκπαίδευση αυτών των μαθητών. Αυτό προάγει ενδεχομένως τα οικονομικά συμφέροντα των δασκάλων, δεν προσφέρει όμως στο να αποτρέψει τους συγκεκριμένους μαθητές από το να προσχωρήσουν στις τάξεις εκείνων που εγκαταλείπουν το σχολείο.

A. T. Solano-Campos: Θα θέλαμε επίσης να μας πείτε λίγα λόγια για τη συνεργασία σας με τον Paulo Freire.

D. Macedo: Να πω καταρχάς ότι συνάντησα τον Freire μέσω του φίλου μου, Henry Giroux. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όταν διδάσκαμε και οι δύο στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης, ο Henry μου ζήτησε να μεταφράσω από τα πορτογαλικά ένα σύντομο πρόλογο που είχε γράψει ο Paulo Freire για το βιβλίο του *Theory and Resistance* (Giroux 1983). Ένα δείπνο με τους τρεις μας και με τον Jim Bergin (ιδιοκτήτη των εκδόσεων Bergin and Garvey) ήταν η αρχή μιας παραγωγικής συνεργασίας από την οποία προέκυψε η σημαντική εκδοτική σειρά 'Critical Studies in Education' (από τις εκδόσεις Bergin & Garvey) και της οποίας ο Giroux και ο Freire ήταν οι επιμελητές – μια σειρά που έκανε τα βιβλία του Freire ευρύτερα προσιτά και επίσης εκτόξευσε την καριέρα εκατοντάδων κριτικών παιδαγωγών που είναι τώρα επιφανείς στον τομέα. Μετέφρασα το *Politics of Education του Freire* (1985) και συνέγραψα μαζί του το *Literacies: Reading the Word and the World* (1987), βιβλία τα οποία έγιναν αναγκαία αναγνώσματα τα πρώτα εκείνα χρόνια της κριτικής παιδαγωγικής, στα μέσα της δεκαετίας του 1980.

Επιστρέφοντας στο ερώτημα αναφορικά με τη δουλειά και συνεργασία μου με τον Paulo Freire, δεν μπορώ να εκφράσω επαρκώς το ότι νιώθω ευλογημένος που είχα την ευκαιρία να συνεργαστώ μαζί του για 17 συνεχή χρόνια. Μετέφρασα πολλά από τα βιβλία του στα αγγλικά, και γράψαμε μερικά βιβλία μαζί. Δεν έμαθα μόνο πολλά από αυτόν, αλλά επίσης μέσα από την συναναστροφή μας έμαθα τι σημαίνει να ασχολείται με μια εξανθρωπιστική παιδαγωγική. Ο Paulo ήταν ένας εξαιρετικά γενναϊόδωρος και ταπεινός άνθρωπος με τον οποίο κανείς δεν μπορούσε να εμπλακεί σε διάλογο χωρίς να μεταμορφωθεί, χωρίς να νιώσει θαλπωρή στην αύρα της ειρήνης του, χωρίς να ανακτησει την ελπίδα. Η ικανότητά του να βλέπει την ανθρωπιά στους άλλους τροφοδοτούσε τη διεύρυνση της δικής του ανθρωπιάς. Ο Paulo ήταν ο ίδιος άνθρωπος όταν εργαζόταν με αγρότες στη Ρεσίφε στη Βραζιλία και ο ίδιος όταν παρέδιδε μαθήματα σε ακροατήριο στο Harvard ή όταν συναντούσε προέδρους και άλλους αξιωματούχους. Η ταπεινότητά του πάντοτε χαρακτήριζε τις συναντήσεις μας και νιώθω τυχερός που ήμουν παρών σε αυτές τις

συναθροίσεις και που υπήρξα μάρτυρας της βαθιάς του δέσμευσης να κάνει αυτόν τον κόσμο, όπως έλεγε συχνά, λιγότερο άσχημο, πιο δίκαιο και πιο σφαιρικό. Σαγηνεύε με την αύρα και την ειλικρίνειά του. Ήταν αγαπητός εξίσου από παιδιά και ενήλικες και έδειχνε ειλικρινές ενδιαφέρον για τους ανθρώπους, μαθαίνοντας για και από αυτούς, συμπάσχοντας μαζί τους, νιώθοντας τον πόνο τους και μοιραζόμενος την αγάπη και τη σοφία του. Ο Paulo δυσκολευόταν πολύ να πει 'όχι' και έβλεπε πάντοτε το καλύτερο στους ανθρώπους. Η μοναδική φορά που τον είδα να λέει 'όχι' ήταν όταν κατήγγειλε την ασχήμια των κοινωνικών αδικιών ή αρνείτο να συμβιβάσει την ηθική του με το ατομικό συμφέρον. Προς το τέλος της ζωής του, τον απασχολούσε όλο και περισσότερο ο επεκτεινόμενος ανθρώπινος πόνος στον κόσμο ο οποίος τροφοδοτούσε εκείνο που ο ίδιος αποκαλούσε 'δίκαιο θυμό', μια 'δίκαιη οργή' την οποία θεωρούσε σημαντικό και απαραίτητο εργαλείο για όσους λαχταρούν κοινωνική δικαιοσύνη προκειμένου να ανακτήσουν αξιοπρέπεια και να αποφύγουν να περιπέσουν στο κυνισμό, ακόμη κι όταν έρχονται αντιμέτωποι με την αναπόφευκτη αδικία και σκληρότητα που εξαπολύονται από τους πολέμους, τον ρατσισμό, τον σεξισμό, την ταξική ανισότητα και άλλες μορφές καταπίεσης. Ενώ πάντα επέμενε για τη σημασία του να υπάρχει 'δίκαιη οργή', ο Paulo δεν έχασε ποτέ την ελπίδα ότι είναι εφικτό να αλλάξει ο κόσμος, όσο δύσκολο και να αποδεικνύεται αυτό. Και για να αλλάξεις και να μεταμορφώσεις τον κόσμο πάντοτε απαιτείται μια επαναστατική αγάπη εμποτισμένη με 'δίκαιη οργή', συμπόνια, πάθος και άκαμπτη ελπίδα.

A. T. Solano-Campos: Έχετε μια μακρά ακαδημαϊκή και επαγγελματική πορεία και κείμενά σας διαβάζονται σε όλον τον κόσμο. Επιπρόσθετα, έχετε συνεργαστεί με ευρέως γνωστούς ακαδημαϊκούς όπως είναι, μεταξύ άλλων, οι Howard Zinn, Henry Giroux, Noam Chomsky, Paulo Freire και Lilia Bartolomé. Πώς επηρέασαν τη δουλειά σας αυτές οι συνεργασίες; Τι θα συμβουλευάτε τους δασκάλους, τους παιδαγωγούς και τους πανεπιστημιακούς εκεί έξω που διψούν για συνεργασίες με άλλους εκπαιδευτικούς στον αγώνα τους κατά μιας 'μόρφωσης που αποβλακώνει';⁵

D. Macedo: Ο Augusto Boal είπε κάποτε: 'Τεννιόμαστε όλοι ποιητές αλλά τα ιδρύματα παρεμβαίνουν για να μας αποτρέπουν από το να συνεχίσουμε να είμαστε ποιητές'. Η συνεργασία μου με τα άτομα αυτά με βοηθά να θυμάμαι ότι ο στόχος μας θα πρέπει να είναι η αποκήρυξη της ασχήμιας του κόσμου και η εξαγγελία τρόπων μεταμόρφωσης της κοινωνίας.

Είναι σημαντικό επίσης ότι τα άτομα αυτά εργάζονται με ταπεινότητα και κά-

νον πράξη αυτό που πιστεύουν. Διότι στον ακαδημαϊκό χώρο υπάρχουν άνθρωποι που επιδιώνται απλώς σε ακαδημαϊσμό [academicists] και παρουσιάζουν μια έκδηλη έλλειψη συνέπειας. Για παράδειγμα, μπορεί από τη μία να υιοθετούν τον μαρξισμό ως έμβλημα των κριτικών τους κατά του κατεστημένου, αλλά αρνούνται να παρευρεθούν σε εκδηλώσεις που προάγονται από τις ίδιες τις κοινότητες που δηλώνουν ότι εκπροσωπούν και τις οποίες υπερασπίζονται στις γραπτές και δημόσιες εξαγγελίες τους. Η έλλειψη συνέπειας ανάμεσα σε αυτούς που αποκαλώ μεσοαστούς φιλελεύθερους γίνεται επαρκώς ξεκάθαρη όταν διακηρύσσουν υπερήφανα, για παράδειγμα, ότι είναι οι μέντορες έγχρωμων μαθητών (ονοματολογία που είναι εκ φύσεως ρατσιστική εφόσον υποδηλώνει ότι το λευκό δεν είναι χρώμα, πράγμα σημασιολογικά αδύνατο). Αυτή η αόρατη λευκότητα γίνεται το μέτρο σύγκρισης έναντι του οποίου μετριούνται άλλα 'χρώματα' στα ιδρύματά τους, αλλά συγχρόνως, αυτοί οι μεσοαστοί φιλελεύθεροι συχνά αποτυγχάνουν να ασκήσουν κριτική στον ρατσισμό των ιδρυμάτων ο οποίος, από τη μία, προάγει τα προνόμιά τους και, από την άλλη, διατηρεί την ανάγκη τους για να κτυπούν δημοσίως το στέρνο τους και να προβάλλονται ως 'σωτήρες' των έγχρωμων μαθητών μέσω της καθοδήγησής τους. Αυτή η ψεύτικη γενναιοδωρία χαρακτηρίστηκε από τον Franz Fanon (1965) ως 'ελεήμων ρατσισμός'. Είναι ψεύτικος, στον βαθμό που η μεσοαστική φιλελεύθερη γενναιοδωρία η οποία, όπως λέει ο Freire, 'αρχίζει με τα εγωιστικά συμφέροντα των καταπιεστών (έναν εγωισμό μεταμφιεσμένο με την ψεύτικη γενναιοδωρία του πατερναλισμού) και κάνει τους καταπιεσμένους αντικείμενα της φιλανθρωπίας (μη αυθεντικός ανθρωπισμός), διατηρεί και ενσαρκώνει η ίδια την καταπίεση'. Ενώ υπερηφανεύονται ότι είναι οι μέντορες των έγχρωμων μαθητών, οι ίδιοι οι μεσοαστοί μέντορες έχουν συνήθως τεράστιες δυσκολίες να εργαστούν υπό την ηγεσία ενδυναμωμένων ατόμων από μειονότητες τα οποία συχνά χαρακτηρίζουν 'αγνώμονες', 'αλαζόνες' ή 'ασεβείς'.

A. T. Solano-Campos: Στο βιβλίο *The Hegemony of English* (2003), που συγγράψατε με τις Dendrinou και Gounari, μιλάτε για τον ρόλο των ακαδημαϊκών στην προώθηση ή στην παραμέληση των συζητήσεων για την ηγεμονία και την ιδεολογία. Επισημαίνετε πως φαίνεται να μην συνάδουν η θεωρία με την πράξη, οι ακαδημαϊκοί με όσους δρουν στο πεδίο. Μιλάτε επίσης για το πώς οι διανοούμενοι μετατρέπονται σε διασημότητες (Macedo, Dendrinou & Gounari 2003: 16). Πώς μπορεί να μεταμορφωθεί ο ακαδημαϊκός χώρος για να εμπλακεί σε κριτικό διάλογο με τις κοινότητες παντού;

D. Macedo: Η κατασκευή διανοούμενων-σταρ είναι αναπόσπαστο κομμάτι της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας που απομειώνει όλες τις αξίες σε νόμους της αγοράς: νόμους που διαμορφώνονται από απληστία, ανταγωνιστικότητα και έλλειψη ηθικής. Παρότι η προώθηση της σταδιοδρομίας ήταν πάντα μια σημαντική δύναμη στον ακαδημαϊκό χώρο, θεωρώ ότι έχει παροξυνθεί υπερβολικά από τη νεοφιλελεύθερη υποτίμηση των αξιών, αρετών και ιδεωδών της δημοκρατίας, μια υποτίμηση η οποία έχει εν μέρει συνεισφέρει σε μια μορφή ωμού καριερισμού [crass careerism] όπου η προαγωγή της σταδιοδρομίας υπερισχύει κάθε πολιτικού εγχειρήματος που σκοπό έχει να μεταμορφώσει τον κόσμο σε πιο ανθρώπινο και με λιγότερες διακρίσεις. Για να επαναλάβω, όπως έχω ήδη αναφέρει, ενώ ο καριερισμός ήταν πάντοτε μέρος των κινήτρων των περισσότερων ακαδημαϊκών, η έλευση του νεοφιλελεύθερου λόγου με τις αξιώσεις του αναφορικά με το 'τέλος της ιδεολογίας' και την ακλόνητη αφοσίωσή του στην ηθική της αγοράς εις βάρος της 'οικουμενικής ηθικής του ανθρώπου' έχουν σαφώς οξύνει τις αντιφάσεις των ακαδημαϊκών εκείνων που ενστερνίζονται έναν κριτικό λόγο περί κοινωνικής δικαιοσύνης μόνο για να προδώσουν ακολούθως όσα ισχυρίζονται πως πιστεύουν με την καριεριστική συμπεριφορά η οποία, υπονομεύει στην ουσία το πολιτικό εγχείρημα που ισχυρίζονταν ότι είχαν ενστερνιστεί.

Οι πνευματικές παραχωρήσεις και συμβιβασμοί παρέχουν σημαντικές ανταμοιβές στους καιροσκόπους ακαδημαϊκούς μέσω χρηματοδότησης για έρευνα αλλά και άλλων απολαβών, όπως προαγωγές και προνομιούχες θέσεις. Και τα θέματα που θεωρούνται σημαντικά προκειμένου να χρηματοδοτηθεί η μελέτη τους είναι συγκεκριμένα. Για παράδειγμα, είναι σαφώς τεκμηριωμένο ότι οι καταπιεσμένες ομάδες έχουν μελετηθεί κατά κόρον, ενώ η χυδαία απληστία που επιδεικνύεται από τη φυλή της Wall Street παραμένει πέραν κάθε διερεύνησης. Η ίδια η χρήση του όρου 'φυλή', προκειμένου να χαρακτηριστεί η κλίκα των διαχειριστών των κερδοσκοπικών κεφαλαίων της Wall Street, μπορεί να κάνει εντύπωση στον αναγνώστη ως ανάρμοστη ή ακόμη προκλητική. Εντούτοις, όταν η λέξη 'φυλή' χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει ανθρώπινα όντα στον Αμαζόνιο ή στην Αφρική, η χρήση της γίνεται αποδεκτή ως φυσιολογική καθώς δεν προμηνύει αμφιβολία ή διαφωνία. Έτσι, είναι απολύτως φυσιολογικό να μελετήσουμε τις πρακτικές ανατροφής των παιδιών στις ινδιάνικες φυλές των Quechua στο Περού, αλλά θα ήταν ανάρμοστο να μελετήσουμε την εντεινόμενη παθολογία των μελών της φυλής της Wall Street, των οποίων η απληστία, η έλλειψη ευσπλαχνίας και ο δυσλειτουργικός ναρκισσισμός έχουν διασφαλίσει όχι μόνο τις τεράστιες κοινωνικές ανισότητες που παρατηρούμε σήμερα αλλά και την παγκόσμια οικονομική κρίση. Περισσότερα από

12 εκατομμύρια παιδιά πάνε για ύπνο πεινασμένα καθημερινά στις Ηνωμένες Πολιτείες ενώ σιλάτα εστιατόρια της Νέας Υόρκης ταΐζουν τους μάντζερ κερδοσκοπικών κεφαλαίων με επιδόρπια σοκολάτας τυλιγμένα σε χρυσή δαντέλα που στοιχίζουν 23.000 δολάρια.

Ταυτόχρονα, μερικά από αυτά τα ανήθικα κέρδη που κατέστησε εφικτά η συνηγορία των πολιτικών μας, χρησιμοποιούνται από εταιρίες και τη φυλή της Wall Street για να δημιουργήσουν μη κερδοσκοπικά ιδρύματα προκειμένου να εξευμενίσουν το λαϊκό όνειδος μέσω επιλεγμένων δώρων και τη χρηματοδότηση ευκαιριών στα ιδρύματα και στους υπηρέτες τους (την επαγγελματική τάξη) στην οποία μπορούν να βασιστούν για να τους δώσει αφειδείς επαίνους –επαινοί οι οποίοι, από τη μία, συγκαλύπτουν τη φρικώδη καταλήστευση του εθνικού θησαυροφυλακίου μέσω φορολογικών ελαφρύνσεων και επιχορηγήσεων για τη στήριξη αυτών των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων και, από την άλλη, αποπλανούν όσους (κυρίως ακαδημαϊκούς) επιχορηγούνται από αυτά με αποτέλεσμα να τους εμπνέουν δέος όσο και πρακτικές αυτο-λογοκρισίας. Για παράδειγμα, το ίδρυμα Ford είναι απίθανο να επιχορηγήσει έρευνα για την τεκμηρίωση της αντισημιτικής ιδεολογίας του ιδρυτή του (Henry Ford) και τις επιχειρηματικές του δοσοληψίες με το ναζιστικό καθεστώς.

Ερευνητικές μελέτες που δεν θα χρηματοδοτήσουν ποτέ αυτά τα μη κερδοσκοπικά ιδρύματα είναι η ανεξέλεγκτη χρήση ναρκωτικών ουσιών σε γειτονίες της ανώτερης κοινωνικής τάξης ή σε πανεπιστημιούπολεις, τη σχέση αιτίου-αποτελέσματος μεταξύ της εγκληματικής συμπεριφοράς των μάντζερ της Wall Street και της απότομης αύξησης της φτώχειας, των άστεγων και της ανθρώπινης δυστυχίας. Επιστρέφοντας στο σημείο με τη διασύνδεση που ήθελα να κάνω, ένας ακαδημαϊστής αρχαιολόγος, για παράδειγμα, αντιλαμβάνεται αυτό το γεγονός όχι μέσω μιας σειράς συγκεκριμένων μαθημάτων που παρακολούθησε όταν σπούδαζε αρχαιολογία, αλλά μέσω υπόρρητων μηνυμάτων που έχει εισπράξει κατά την κοινωνικοποίησή του στους κύκλους των αρχαιολόγων αναφορικά με το είδος της ιδεολογίας που πρέπει να ενστερνίζεται ή να αποφεύγει προκειμένου να εξασφαλίσει ερευνητική χρηματοδότηση και να δρέψει ανταμοιβές μέσω του συστήματος. Ο Noam Chomsky αναφέρεται στη 'διασημότητα ως περιπασμό' για να τονίσει την ιδεολογική παραπλάνηση στην οποία επιδίδεται η κοινωνία της διασκέδασης, η οποία αμβλύνει τις κριτικές μας ευαισθησίες και επιτρέπει σε σταρ να δημιουργηθούν απλώς και μόνον από την κατασκευή της φήμης, χωρίς ουσιαστικές αποδείξεις για την αξία ή το ταλέντο τους.

Η ακαδημαϊκή προώθηση της σταδιοδρομίας τείνει να επαγγελματικοποιήσει

τους διανοούμενους που νιώθουν άνετα να ασκούν κοινωνική κριτική αλλά απέχουν από τον κοινωνικό ακτιβισμό που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τα προνόμιά τους. Αρνούνται δηλαδή να αντιπαρατεθούν στην εξουσία με την αλήθεια –κάτι τέτοιο, όπως θαρραλέα το έθεσε ο Malcolm X, απαιτεί ακτιβισμό και πνευματική μαχητικότητα προκειμένου να ανατραπούν όλες οι μορφές καταπίεσης με οποιοδήποτε αναγκαίο μέσο.

A. T. Solano-Campos: Στο ίδιο βιβλίο εξετάζετε τη διείσδυση της ιδεολογίας ότι η αγγλική γλώσσα είναι ανώτερη στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Γνωρίζουμε ότι αυτή η λογική επεκτείνεται και σε άλλες χώρες του κόσμου. Τι μπορούμε να κάνουμε για τις απόπειρες για παγκόσμια αλληλεγγύη που λαμβάνουν υπόψη μόνο τους ακαδημαϊκούς των ΗΠΑ και της Ευρώπης; Πώς μπορούν, για παράδειγμα, οι ακαδημαϊκοί από την Αφρική, τη Λατινική Αμερική και την Ασία να λάβουν μέρος στη συζήτηση;

D. Macedo: Μέρος της δυσκολίας που έχουν οι ακαδημαϊκοί από την Αφρική, τη Λατινική Αμερική και την Ασία για να λάβουν μέρος στη συζήτηση είναι ότι η συζήτηση συνδέεται άμεσα με τη σημερινή ηγεμονία της αγγλικής. Παρόμοιο ρόλο διαδραμάτισαν τα λατινικά κατά τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ενώ και τα ελληνικά ήταν ηγεμονική γλώσσα κατά την αρχαιότητα. Δεν είναι ότι η γλωσσική και πολιτισμική ηγεμονία δεν απασχολεί τους μη ευρωπαίους και μη αγγλοσάξονες ακαδημαϊκούς. Η διορατική δουλειά του Ngũgĩ wa Thiong’o σχετικά με την ανεξαρτητοποίηση της γλώσσας και του πολιτισμού στην Αφρική και του Renato Constantino σε σχέση με τις πολλαπλές αποικίσεις των Φιλιππίνων είναι μερικά μόνο παραδείγματα. Το ζήτημα είναι ότι ο προβληματισμός τους και η καταγγελία του γλωσσικού αποικισμού πρέπει να εκφράζονται πάντοτε στην αποικιακή γλώσσα, σε αυτή την περίπτωση την αγγλική, πράγμα που επεκτείνει ακριβώς εκείνη την ηγεμονία που αποδομούν και καταγγέλλουν.

Η αναφορά και μόνο στην αποικιοκρατία μπορεί να θεωρηθεί προκλητική και υπερβολικά πολιτική. Εάν, όμως, αναλύσουμε προσεκτικά την ιδεολογία που διαποτίζει την τρέχουσα δημόσια συζήτηση για τη διγλώση εκπαίδευση και τη διαφωνία ανάμεσα στη δυτική κληρονομιά εναντίον της πολυπολιτισμικότητας, αρχίζουμε να βλέπουμε και να καταλαβαίνουμε ότι οι ιδεολογικές αρχές που διατηρούν αυτές τις δημόσιες συζητήσεις απηχούν τις δομές και τους μηχανισμούς μια αποικιακής ιδεολογίας. Για μένα, οι δρακόντειοι νόμοι που τέθηκαν σε ισχύ στην Αριζόνα αναφορικά με τη μεταχείριση του ισπανόφωνου πληθυσμού μπο-

ρούν να γίνουν κατανοητοί μόνο σε σχέση με την εσωτερική αποικιοκρατία που χαρακτηρίζει τη σχέση ανάμεσα στους λευκούς και μη λευκούς κατοίκους της πολιτείας. Στην ουσία, αυτή η μορφή αποικιακής συνύπαρξης που βλέπουμε σήμερα στην Αριζόνα (με το κίνημα 'Μόνον αγγλικά') είχε ιστορικό προηγούμενο στις ΗΠΑ εάν εξετάσουμε την εκπαιδευτική πολιτική στις Φιλιππίνες και στο Πουέρτο Ρίκο μετά την κατάκτησή τους από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η αγγλική επιβλήθηκε ως η μόνη γλώσσα διδασκαλίας στις Φιλιππίνες ενώ το επίσης επιβεβλημένο σχολικό εγχειρίδιο παρουσίαζε την αμερικανική κουλτούρα όχι μόνο ως ανώτερη, αλλά ως ένα 'κατ' εξοχήν μοντέλο για τη φιλιππινέζικη κοινωνία'. Αυτού του είδους η κακή εκπαίδευση κυριάρχησε σε τέτοιο βαθμό που οδήγησε τον φιλιπινέζο T. H. Pardo de Tavera, έναν από τους πρώιμους οπαδούς της αμερικανικής αποικιοκρατίας, να γράψει ένα γράμμα στον στρατηγό Douglas Mac Arthur εξυψώνοντας την αξία της αγγλικής γλώσσας και την ανάγκη αυτή 'να επεκταθεί και να γενικευθεί στις Φιλιππίνες'. Αντιστοίχως απόλυτη και ριζική εξαγορά ήλπιζαν να επιτύχουν οι Ηνωμένες Πολιτείες στο Πουέρτο Ρίκο, όταν ο εντεταλμένος του Theodore Roosevelt για την εκπαίδευση στο Πουέρτο Ρίκο, Rolland P. Faulkner, έδωσε το 1905 εντολή να διεξάγεται η διδασκαλία στα δημόσια σχολεία στην αγγλική και τα πορτορικανικά σχολεία να γίνουν 'φορείς εξαμερικανισμού'.

Ως άνθρωπος που υπέστη την αποικιοκρατία, που βίωσε από πρώτο χέρι τις μεροληπτικές γλωσσικές πολιτικές του πορτογαλικού αποικισμού, μπορώ πράγματι να διακρίνω πολλές ομοιότητες ανάμεσα στην αποικιακή ιδεολογία και τις κυρίαρχες αξίες που διαποτίζουν το κίνημα 'Μόνον αγγλικά' στις Ηνωμένων Πολιτειών, καθώς και την παγκόσμια ηγεμονία της αγγλικής γλώσσας. Η αποικιοκρατία επιβάλλει τη 'διάκριση' ως ένα μέτρο σύγκρισης έναντι του οποίου μετριοούνται άλλες πολιτισμικές αξίες, συμπεριλαμβανομένης της γλώσσας. Από τη μία πλευρά, αυτό το ιδεολογικό μέτρο σύγκρισης εξυπηρετεί την υπερβολική έξαρση της γλώσσας της κυρίαρχης ομάδας σε βαθμό που προκαλεί σύγχυση (για παράδειγμα, το να θεωρείται η αγγλική ως εκπαίδευση από μόνη της και να μετράται η επιτυχία των διγλωσσων προγραμμάτων μόνο σε σχέση με την επιτυχία ως προς την κατάκτηση της αγγλικής) και, από την άλλη υποτελιμά άλλες γλώσσες που ομιλούνται από έναν συνεχώς αυξανόμενο αριθμό μαθητών.

A. T. Solano-Campos: Μιλήστε μας για την τρέχουσα δουλειά σας και τα σχέδιά σας για το μέλλον.

D. Macedo: Τον περασμένο χρόνο εργάστηκα με ένα αριθμό πρώην και νυν με-

λών συμμοριών και, κατά διαστήματα, ένιωσα να κατακλύζομαι από την απόγνωση τους. Οι νέοι αυτοί, ωστόσο, εργάστηκαν σκληρά για να οργανώσουν ένα συνέδριο που συγκέντρωσε 350 άτομα για να ακούσουν την έκκλησή τους για περισσότερη βοήθεια, περισσότερο σεβασμό και περισσότερη συμπόνια. Αυτό που κατέστη πολύ σαφές για εμένα, καθώς άκουγα παιδιά είχαν εμπλακεί ή εμπλέκονται ακόμη με τη βία, είναι ότι υπάρχει πάντοτε μια προγενέστερη βία που γεννά τη σημερινή. Μια κοινωνία που βλέπει μεγάλο μέρος των νέων της ως αναλώσιμο, όπως θα έλεγε ο Henry Giroux, είναι μια κοινωνία χαρακτηριστικά βίαιη. Μια κοινωνία που εκούσια λησμονεί την πείνα που βιώνουν 12 εκατομμύρια παιδιά κάθε μέρα είναι μια κοινωνία σε κρίση. Μια κοινωνία που εμπλουτίζει διακαώς τα μέλη της ολιγαρχίας της ενώ εξαθλιώνει την πλειοψηφία του πληθυσμού της είναι μια κοινωνία που γίνεται με γοργούς ρυθμούς απάνθρωπη. Από την άλλη, είμαι εξαιρετικά αισιόδοξο άτομο και θα συνεχίσω, με τη βοήθεια και την αλληλεγγύη των διανοούμενων φίλων μου, να πιστεύω και να παλεύω με πάθος για έναν καλύτερο και ανθρωπινό κόσμο.

Μετάφραση: Έλενα Καλλή

Σημειώσεις

1. Το κίνημα 'English Only' στις ΗΠΑ υποστηρίζει ότι οι πολίτες θα πρέπει να αναγνωρίζουν μόνο την αγγλική ως την επίσημη γλώσσα. Σήμερα οι συζητήσεις αυτές αναφέρονται κυρίως στο γεγονός ότι η ύπαρξη Ισπανόφωνων στη χώρα δημιουργεί πιέσεις για αναγνώριση των ισπανικών ως μία από τις επίσημες γλώσσες των ΗΠΑ.

2. Η χρήση του 'φυλετικού προφίλ' [racial profiling] είναι η πρακτική κατά την οποία τα μέλη σωμάτων ασφαλείας χρησιμοποιούν ως κριτήριο την εθνικότητα ή τη φυλή ενός ατόμου για να αποφασίσουν αν θα ελέγξουν ή θα παρακολουθήσουν το άτομο αυτό.

3. Ethnic Studies είναι ένας δι-επιστημονικός κλάδος σπουδών που ασχολείται με τη μελέτη διαφόρων εθνικών ομάδων ανά τον κόσμο (κυρίως 'έγχρωμων' ή μη λευκών), σε θέματα κουλτούρας, γλώσσας, ιστορίας και λογογραφίας. Στόχος συνήθως είναι η κατανόηση των ομάδων αυτών πέρα από τον ευρωκεντρικό και συχνά ρατσιστικό λόγο που έχει αναπτυχθεί για την κουλτούρα τους.

4. 'High-stakes testing' είναι όρος που χρησιμοποιείται για τις περιπτώσεις στις οποίες η επιτυχία ή η αποτυχία σε μια εξέταση έχει σημαντικές επιπτώσεις για το εκπαιδευτικό μέλλον ενός ατόμου. Για παράδειγμα, όταν μία και μόνο εξέταση χρησιμοποιείται ως κριτήριο για το αν ένα άτομο είναι έτοιμο να προχωρήσει στην επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα ή να αποκτήσει θέση στο πανεπιστήμιο.

5. 'Μόρφωση που αποβλακώνει' είναι ο τίτλος άρθρου του D. Macedo (1993).

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Fanon, F. (1965). *Black skin, White masks*, New York: Grove Press.
- Freire, P. (1985). *Politics of Education: Culture, Power, and Liberation*. South Hadley, MA: Bergin & Garvey Publishers, Inc.
- Freire, P. & D. Macedo (1987). *Literacies: Reading the Word and the World*. South Hadley, MA: Bergin & Garvey Publishers, Inc.
- Giroux, A. G. (1983). *Theory and Resistance*. South Hadley, MA: Bergin & Garvey Publishers, Inc.
- Habermas, J. (2010). 'Leadership and Leitkultur', *New York Times*, 28 Οκτωβρίου, <http://www.nytimes.com/2010/10/29/opinion/29Habermas.html?pagewanted=all>
- Macedo, D. (1993). 'Literacy for Stupidification: The Pedagogy of Big Lies', *Harvard Educational Review*, 63, 2: 183-206.
- Macedo, D. (1994). *Literacies of Power: What Americans Are Not Allowed to Know*. Boulder, CO: Westview Press.
- Macedo, D., B. Dendrinos & P. Gounari (2003). *The Hegemony of English*. Boulder, CO: Paradigm Publishers.
- Macedo, D. & P. Gounari, επιμ., (2007). *The Globalization of Racism*. Boulder, CO: Paradigm Publishers.
- The Nation (2010). 'Time for a Wealth Tax', Δεκέμβριος.